

Älvkarleby
kommun

Reglemente för Stig Dagermanpriset

Älvkarleby
kommun

Antagen av: Kommunfullmäktige, 2021-06-23 § 53

Senast reviderad:

Handläggare/författare: Jessica Lindegren, Kultur- och fritidschef.

Syfte

Syftet med priset är att uppmärksamma och uppmuntra tillgängligheten av det fria ordets betydelse i det personliga och det offentliga. Att medvetandegöra vikten av demokrati och fri åsiktsbildning.

Stig Dagerman, bygdens son är en mycket känd författare av sin tid som sätter Älvkarleby kommun på världskartan i kulturella och litterära sammanhang.

Allmänna bestämmelser

Sedan 1996 har Stig Dagermanpriset delats ut. Stig Dagermansällskapet instiftade priset och delade i över 30 år ut priset i samarbete med bland annat Älvkarleby kommun. Sedan 2020, då sällskapet lades ned, är Älvkarleby kommun ägare av priset. Mottagare av priset utses dock av en från kommunen fristående jury som ansvarar för valet av pristagare.

Reglementet om Stig Dagermanpriset är beslutat av Älvkarleby kommuns fullmäktige. Priset finansieras av kommunen och verksamheten administreras av Kultur- och fritidsavdelningen, Samhällsbyggnadsförvaltningen och sker på tjänstemannanivå.

Det fria ordets betydelse

Friheten att yttra sig är lagstadgad i Sverige och regleras i grundlagarna: regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Det offentliga samtalet vilar på yttrandefrihet som utgör grunden i en levande demokrati. Varierat mellan olika länder finns dock begränsningar i yttrandefriheten.

Sveriges regering har ett systematiskt arbete för att värna om och även stärka det demokratiska samtalet mot hat och hot vilket blivit allt vanligare förekommande.

Älvkarleby kommun värnar om ett öppet samtal där olika röster och olika perspektiv möts under respekt och tillit. Kommunen uppmärksammar extra mycket betydelsen av det fria ordet en dag om året, dagen då Stig Dagermanpriset delas ut.

Stig Dagermanpriset

Mottagare av priset ska verka eller ha verkat i Dagermans anda. Vid juryns beslut anges motiveringen för valet av pristagare. Mottagaren av Stig Dagermanpriset erbjuds motta priset, priset tilldelas inte. Hittills har ingen mottagare tackat nej.

Mottagaren tillkännages på Älvkarleby folkbiblioteket där Dagermansamlingen finns. I biblioteket finns en avdelning med Stig Dagermans litterära verk, foton samt möbler efter honom. Där finns också tidigare pristagare anslagna.

Vid tillkännagivandet meddelas även datum för när prisutdelningen sker.

Priset delas ut en gång om året vid ett separat arrangemang. Vattenfall är en viktig samarbetspart som i samband med prisutdelningen släpper på vatten i mellanfallet vid Laxön. Detta som en hyllning till pristagaren, det fria ordet och Stig Dagerman.

Dagermanpriset erbjuds *"den, de eller den organisation som i Stig Dagermans anda verkar för att värna om det fria ordets betydelse och tillgänglighet"*.

Juryns beskrivning av Dagermans anda författat av Arne Ruth (ordförande i prisjuryn 1996-2020):

När du väljer att stödja en medmänniska gör du inte först en vinstkalkyl. När du försvarar

yttrandefrihet rör det inte bara vad som är tillgängligt i tryckta och elektroniska medier. Det handlar om att visa omsorg. John Hron som var Dagermanprisets första mottagare, yttrade sig för att stödja skolkamrater när de pekades ut som mindervärdiga. Han riktade sina ord mot övergreppen och det kostade honom livet. Dagermans anda är ett sätt att markera ordets vikt och tillgänglighet. Den innefattar att bjuda motstånd när ordet inkräktar på andras frihet. Den avvisar tvärsäkerhet i samtalet och målet är ett jämlikt tankeutbyte. Där ingår civilkurage: att bekämpa övergrepp mot andra även när det kan få följder som inte kan förutses.

Dagermans anda avspeglas i hans språkbruk. Han frilägger dolda ideologier och hans bildsymboler fångar vår fantasi. Stämningar av glädje och smärta återspeglas i färger och nyanser både i och bortom vardagen. I hans romaner kan svaga huvudpersoner stå mot starka individer, båda utan givna roller. Det kan skapa vilshenhet men villkoren är öppna, ingenting i livet är förutbestämt. Ett barn är en person med egen fantasi och skaparkraft. Dagerman tillämpade barnets öppenhet på sitt eget skapande. I sina berättelser, dikter och politiska dagsedlar är han ärlig både mot läsaren och mot sig själv.

Stig Dagerman

Stig Dagerman föddes 5 oktober 1923 på Norrgärdet i Älvkarleby. Här levde han hos sina farföräldrar under sina första år i småskolan. Barndomsåren i Älvkarleby kom att sätta djupa spår i Dagermans författarskap. Efter barndomen i Älvkarleby bodde Dagerman i Stockholm, men kom att återvända såväl i verkliga livet som i sitt skrivande till barndomens Norrgärdet.

Dagerman var en svensk författare och journalist. 1946 erhöll han Svenska Dagbladets litteraturpris. Trots sitt korta liv hann Dagerman författa flera romaner och ett antal större noveller, teaterpjäser, dikter, verser och reportage. 5 november 1954 avled Dagerman i Enebyberg, Stockholm. Dagerman är begravd vid Älvkarleby kyrka.

Från den lokala grunden blev han översatt till många språk. Akademiledamoten Per Wästberg, själv författare, har beskrivit hans globala räckvidd: ”Det finns väl bara tre nutida svenska författare av högsta kvalitet som har nått ut över världen: poeterna Gunnar Ekelöf och Tomas Tranströmer och så Stig Dagerman. Som trots sin död vid 31 års ålder lever vidare i ständigt nya tolkningar och kritiska analyser.”

Dagermanpriset har inte bara tilldelats författare. Men två författare som mottagit priset har senare samma år fått Nobelpriset, Elfriede Jelinek från Österrike och Jean Marie Gustave le Clézio från Frankrike. Jelinek räknar Dagermans verk till världslitteraturen. För henne framstår hans humanism som unik:

”Stig Dagerman infriar någonting som finns inom honom själv, men samtidigt är vänt mot de människor han iakttar för att kunna vistas bland dem - en ytterst human hållning. Han är inte större, men heller inte mindre än de andra. Han är någon, kanske ingen av dem, men en som skulle kunna vara en del av de andra. En stjärna stiger, en stjärna dalar, men han finns där ständigt, bara det att man inte alltid ser honom.”

Jury

Juryens sammansättning och medlemmar beslutas av Samhällsbyggnadsnämnden utifrån förslag från tidigare jurymedlemmar och i samråd med kultur- och fritidschef.

Juryns medlemmar väljs på minst två år och består av en ordförande samt ytterligare sex medlemmar. När juryns sammansättning, ordförandeskap och/eller kontaktperson ändras meddelas det skriftligt till kommunen.

Juryn är beslutsför då minst fem medlemmar är närvarande. Juryns beslut fattas med enkel majoritet. Vid röstning och lika röstetal har ordförande utslagsröst.

Utöver juryns medlemmar kan två av kommunens tjänstemän delta som adjungerade deltagare. Juryn kan tillfälligt bjuda in ytterligare adjungerade deltagare, exempelvis om expertis behövs.

Juryns arbete görs ideellt, ingen ersättning utgår. De kommunala tjänstemännen deltar i tjänsten.

Juryn har ingen politisk koppling. I sitt arbete med mottagare av priset är den helt fristående från politiska partier och kommunens organisation.

Juryns ansvar:

- Att årligen utse och tillfråga en mottagare av Stig Dagermanpriset enligt reglementet.
- Juryn är ytterst ansvarig i valet av pristagare. Vid eventuellt kontroversiella mottagare av priset eller vid ifrågasättande som kan uppstå, är det juryn som står till svar för valet av pristagare.
- Vid mötet då valet av pristagare sker ska pristagare och motiv protokollföras. Signerat protokoll lämnas till kommunen för arkivering då mottagare tillkännagetts.
- Juryn ansvarar för planeringen av prisceremonins innehåll i samråd med kommunen.
- Prisutdelare vid prisceremonin är juryns ordförande.
- Vid bildandet av jury eller om ny medlem/medlemmar väljs ska kommunens reglemente gås igenom så att alla jurymedlemmar är medveten om reglementets innehåll som reglerar bland annat juryns och kommunens skyldigheter och ansvar.
- Skrivet arbetsmaterial och diskussioner förs med sekretess inom juryn.

Administration och ekonomi

Samhällsbyggnadsförvaltningen, kultur och fritid ansvar:

- Administration av priset samt arbetet och förberedelser kring prisceremonin.
- Att tidsplaner och arbetsprocesser följs.
- Delta i prisceremonin och prisutdelningen.
- Att pristagare, motivering och arbete kring prisceremonin dokumenteras och arkiveras.
- Budget för priset och verksamheten. Juryn meddelas budgeten innan arbetet påbörjas.

Verksamheten finansieras av Älvkarleby kommun inom Samhällsbyggnadsnämndens budget. Prissumman är 50 000 kr och verksamhetens budget fastslås årligen i samband med budgetprocessen.

Beroende på kommunens årsbudget och pristagarens ekonomiska förutsättningar att fysiskt mottaga priset kan pristagaren erbjudas ersättning för resa och uppehälle.

Tidsplan och arbetsprocess

Då ny jury ska bildas påbörjas arbetet i god tid för att Samhällsbyggnadsnämnden vid nämndsmötet i oktober kan fastslå den nya juryn. När nämnden fastslagit juryn kan den påbörja sitt arbete. Senast i februari tar juryn beslut om mottagare av priset. I mars sker tillkännagivandet på biblioteket i Skutskär. Vid tillkännagivandet meddelas även när prisutdelningen sker. Prisutdelningen sker vanligtvis sista lördagen i maj. Men kan komma att ske senare beroende på möjligheter för pristagaren att delta eller andra omständigheter. Om prisutdelning sker på hösten kan arbetsprocessen senareläggas. En detaljerad tidplan och arbetsprocess finns reglerad mellan kommunen och juryn. Den uppdateras utifrån överenskommelse mellan parterna.

Litterära verk av och om Stig Dagerman:

Bränt barn, Bröllopsbesvär, De dömdas ö, Ormen – romaner

Nattens lekar – noveller

Tysk höst – resereportage ur Expressen

Dagsedlar - dagsverser ur Arbetaren.

Dikter, noveller, prosafragment - samtliga i pocket

Vårt behov av tröst är omätligt...

Stig Dagerman - författare och journalist - Hans Sandberg, bibliografi

Stig Dagerman - Olof Lagercrantz, biografi

Den politiske Stig Dagerman - Hans Sandberg

Begärets irrvägar - Kerstin Laitinen

Diktaren i verkligheten. Journalisten Stig Dagerman - Karin Palmkvist

De grymma skuggorna - Gösta Werner

Skaparkriser – Strindbergs inferno och Dagermans - Johan Cullberg

Mitt namn skall vara Stig Dagerman - Björn Ranelid

Fallets jag och jagets stjärna - Claes Ahlund

Friheten meddelad - Lotta Lotass, skrifter litterat

Stig Dagerman BREV - Hans Sandberg

Ur Tror vi på människan?(1950):

Människans öde avgörs överallt och alltid och den ena människans betydelse för den andra är omätlig. Jag tror på solidariteten, medlidandet och kärleken som människans sista vita skjortor."

Ur Ett barns memoarer (1948):

"Man börjar dikta tidigt. Som barn är man alltid diktare. Sen blir man avvänd, i de flesta fall. Så konsten att bli diktare är att inte att låta livet eller människorna eller pengarna vänja en av med det..."

Ur En broder mer (1954):

*"Jorden kan du inte göra om,
stilla din häftiga själ.
Endast en sak kan du göra
en annan människa väl."*